

اشاره

کودک در این سن براساس ویژگی‌های رشدی و سنی خود از قدرت تشخیص قوی برخوردار نیست و آنچه را به او ارائه می‌شود، بدون بررسی، دریافت و ضبط می‌کند. این ویژگی از یک سو فرصتی است برای ارائه برنامه‌های متعادل و مناسب قرآنی، تا قبل از اینکه ذهن و نگرش کودک از آموخته‌ها و آموزش‌های نامناسب پُر شود، از چنین برنامه‌هایی الهام گیرد. از سوی دیگر، برنامه‌ریزان را متوجه می‌سازد که در صورت انتخاب برنامه‌های نامناسب، خود به خود جهت‌گیری آن برنامه‌ها در نگرش کودک تأثیرگذار خواهد بود. از این رو تأثیر پیامدهای رویکرد بر نگرش کودک پیش‌دبستان - که پایه‌های ذهنی او را برای یک عمر شکل می‌دهد - موضوعی نیست که بتوانیم بدون توجه از آن بگذریم.

امکان و ضرورت؟

در هر برنامه آموزشی علاوه بر امکان تحقق، باید به ضرورت‌ها و اولویت‌های آموزشی و پیامدهای آن نیز توجه شود. به عبارت دیگر، در منطق برنامه‌ریزی همیشه این سؤال مطرح است که آیا هر نوع آموزش و جهت‌گیری که امکان تحقق دارد، اولویت و ضرورت هم دارد؟ برای پاسخ دادن به این سؤال اساسی، در برنامه‌ریزی فعالیت‌های قرآنی، آن هم برای کودکان پیش‌دبستان، باید بسیار دقیق‌تر عمل شود و جوانب و پیامدهای آن مورد توجه جدی قرار گیرد.

چه رویکردی مناسب است؟

انتخاب رویکرد اصلی‌ترین گامی است که در برنامه‌ها و فعالیت‌های قرآنی در دوره پیش‌دبستان باید به آن توجه شود. این امر منجر به تلقی مناسب عموم کودکان نسبت به قرآن در دوره حساس و بنیادین سنین پیش‌دبستانی خواهد شد. معمولاً در اغلب مؤسسات و مراکز پیش‌دبستانی که به‌طور مشخص رویکرد آموزش روخوانی یا حفظ قرآن را دارند، برای رسیدن کودکان به توانایی روخوانی کل قرآن یا حفظ قرآن خواسته یا ناخواسته همه عناصر برنامه اعم از محتوا، روش، ارزشیابی و به‌ویژه نگرش کودک به همسویی با رویکرد مورد نظر معطوف می‌شود. در شیوه‌های روخوانی محور و حفظ‌محور حد انتظار این است که کودکان به آنچه مورد نظر رویکرد و جهت‌گیری برنامه است، برسند و خود به خود پیامد نگرش کودک پیش‌دبستان نسبت به قرآن در رویکرد آموزش محور (آموزش روخوانی)، قرآن کتابی

بارها شنیده‌ایم و خوانده‌ایم که تلقی‌ها و آموخته‌های دوران کودکی مانند نقش روی سنگ، ماندگار است. امروزه همگان به جایگاه و اهمیت تربیت دوران کودکی واقفانند. با توجه به این جایگاه، لازم است در برنامه‌ریزی برای فعالیت‌های آموزشی و تربیتی دوره پیش‌دبستان بسیار دقیق و به دور از افراط و تفریط عمل شود. این ضرورت در مورد فعالیت‌های دینی و قرآنی بیشتر مورد تأکید است؛ زیرا تلقی‌ها و تجارب کودک در سال‌های اولیه زندگی پایه‌های اصلی بنای تربیت و نگرش او را تشکیل می‌دهند. بر این مبنا، در برنامه‌ریزی و اجرای فعالیت‌های قرآنی برای عموم کودکان پیش‌دبستان کدام رویکرد و جهت‌گیری ضروری و مناسب است؟ دوست داریم تلقی کودک پیش‌دبستانی قرآن چه باشد؟ و در پاسخ به این سؤال که «کودکم، قرآن چه کتابی است؟» خوب است چه ذهنیتی داشته باشد؟ در این نوشتار، به تأثیر انتخاب رویکرد در برنامه و فعالیت‌های قرآنی بر نگرش کودکان پیش‌دبستان نسبت به این کتاب آسمانی توجه شده است.

کلیدواژه‌ها: فعالیت قرآنی، رویکرد، ذهنیت، پیامد، علاقه‌مندی، لذت‌بخشی

در هر برنامه‌ریزی آموزشی و پرورشی رویکرد برنامه بر همه عناصر تأثیرگذار است و جهت‌گیری برنامه را مشخص می‌کند. به‌طوری‌که مری یا همان مجری برنامه همواره باید رویکرد را نصب‌العین خود قرار دهد و دقیقاً همسو با آن، نقش هدایت‌گرانه خویش را ایفا کند و همه عناصر برنامه - اعم از محتوا، روش‌ها، ارزشیابی و ... - را برای دستیابی به رویکرد به کار گیرد. در برنامه‌ها و فعالیت‌های قرآنی مؤسسات و مراکز پیش‌دبستان، رویکردهای گوناگونی مدنظر است و هر مؤسسه با توجه به رویکرد خود شناخته می‌شود. از جمله این رویکردها، حفظ قرآن، آموزش روخوانی قرآن و همچنین انس با قرآن است. بدیهی است که برآیند برنامه‌ریزی و فعالیت‌های هر مرکزی معطوف به تحقق رویکردی است که انتخاب کرده است؛ تا آنجا که خواسته یا ناخواسته اصلی‌ترین و بیشترین تأثیر را بر نگرش کودک دارد. زیرا مخاطب برنامه کودک است. آن هم کودک پیش‌دبستانی که بیشترین تأثیرپذیری را دارد.

کودکم! قرآن چه کتابی است؟

قرآن از نگاه کودک پیش‌دبستان

مسعود تهرانی فرجاد

کارشناس پیش‌دبستانی و مدرس دانشگاه

قرآن نگرش مطلوب و توأم با موفقیت داشته باشند، تا زمینه‌های ارتباط آنان با قرآن و بهره‌مندی از آن را به مرور و آرام، آرام برای سنین بالاتر فراهم گردد و همین منجر به نگرش خوب آنان به قرآن شود.

منابع

۱. کراچی، کنزالفوائد، انتشارات دارالذخائر، ج ۱، ص ۳۱۹، ۱۳۸۳
۲. فیشر، رابرت. آموزش یادگیری به کودکان، ترجمه فروغ کیان‌زاده، انتشارات ویش، ۱۳۸۶
۳. ادیب، مریم. تربیت دینی کودک و نوجوان، انتشارات منادی تربیت، ۱۳۹۲
۴. تهرانی فرجاد، مسعود. تبیین برنامه انس با قرآن در دوره پیش‌دبستان، انتشارات مدرسه، ۱۳۹۰
۵. گروه مؤلفان. راهنمای برنامه و فعالیت آموزش و پرورش دوره پیش‌دبستان، انتشارات مدرسه، ۱۳۸۷

است که باید روخوانی تمام آن را آموخت و در رویکرد حفظ‌محور نیز قرآن کتابی است که باید تمام آیات آن را با تسلط کامل از حفظ بخوانیم. مطابق این دو رویکرد، همه کودکان باید به مهارت خاصی برسند اما به نگرش آنان کمتر توجه می‌شود؛ چون تمام دغدغه، تلاش و جهت‌گیری برنامه‌ریزان رسیدن همه کودکان به توانایی روخوانی یا حفظ قرآن است.

حال آنکه در برنامه انس محور چون حد انتظار براساس سطح علاقه و آشنایی هر کودک تعریف می‌شود، «باید» وجود ندارد. در رویکرد مبتنی بر انس با قرآن در دوره پیش‌دبستان علاقه‌مندی و پذیرش و احساس موفقیت همه کودکان مدنظر است. از این‌رو، حد خاصی در یادگیری همه کودکان یا رسیدن آن‌ها به مهارت خاصی اهمیت ندارد و آنچه اهمیت دارد علاقه همه کودکان به قرآن و آشنایی با آن است. از این‌رو، محور اصلی مطالب شامل آشنایی با قرآن، پیام‌های ساده و کاربردی، (سخنان خدای مهربون) حفظ برخی از سوره‌های کوتاه همراه با مفهوم کلی آن‌ها و همچنین برخی قصه‌های قرآنی است. پیامد رویکرد برنامه انس با قرآن در نگرش کودک پیش‌دبستان این ذهنیت است که «قرآن کتابی سرشار از سخنان قابل فهم و کاربردی از خدای مهربون و قصه‌های شیرین و پندآموز است». حال با توجه به پیامدهای متفاوت رویکردهای فوق در نگرش کودکان پیش‌دبستان نسبت به قرآن، در کودکی که براساس یکی از این رویکردها با برنامه و فعالیت‌های قرآنی مواجه شده است، چه ذهنیتی از قرآن شکل می‌گیرد؟ پاسخ کودک به سؤال عنوان این نوشتار چیست؟ بهتر است او چه نگرشی از قرآن داشته باشد؟ هر چند تحقق رویکردهای

گوناگون اعم از آموزش روخوانی قرآن، حفظ قرآن و انس با قرآن در دوره پیش‌دبستان امکان دارد، اولویت و ضرورت برای کودک پیش‌دبستان با کدام است؟

این پیامدها و نگرش‌ها دقیقاً محل تفاوت اثربخشی برنامه و فعالیت‌های قرآنی مراکز و مؤسسات قرآنی است. رویکرد فعالیت‌های آموزشی و تربیتی باید با خصوصیات، ویژگی‌ها و ظرفیت‌های فراگیرنده متناسب باشد. این سنخیت و تناسب، یادگیری را برای فراگیرنده لذت‌بخش و اثربخش می‌کند و به آن عمق می‌بخشد. متناسب‌سازی زمینه را برای اقبال کودک به برنامه آماده می‌کند، رغبت او را به انجام دادن فعالیت‌های قرآنی قوت می‌بخشد و تحقق اهداف برنامه را ممکن می‌سازد. به همین دلیل است که برنامه‌ریزان دل‌سوز و علاقه‌مند به فعالیت‌های قرآنی اثربخش در دوره پیش‌دبستان همواره به دنبال آن‌اند که همه کودکان این مقطع حساس، نسبت به

